

Дорошенко Ю. О.,

*доктор технічних наук, професор,
професор кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій
Навчально-наукового інституту муніципального управління
та міського господарства
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Кисельов В. Б.,

*доктор технічних наук, професор,
директор Навчально-наукового інституту муніципального управління
та міського господарства
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

КЛЮЧОВІ КОНЦЕПТИ НАВЧАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ

Експансійна всеохопна і всепроникна інформатизація усіх сфер життєдіяльності людини призвела до появи і розвитку специфічних галузевих професійних інформаційних технологій та спонукала профільних фахівців додатково до традиційних загальнонавчаних опанувати такі технології задля успішної і продуктивної діяльності у своїй професії і одночасним забезпеченням належної конкурентоздатності на ринку праці. До таких галузей знань і професійної діяльності сповна належить психологія, якій притаманні зокрема складні моніторингові психологічні і психодіагностичні дослідження. А їх реалізація ґрунтується на належній інформатичній компетентності виконавців, утилітарному знанні методів математичної статистики, реалізованих у відповідних інформаційних системах, володінні складним інструментальним та прикладним програмним забезпеченням – аж до можливої самостійної розробки власних програмних засобів, зокрема, психодіагностичних. Отже, усім сказаним вище *актуалізується* тема цього дослідження, насамперед, стосовно психологічної освіти і практики. А оскільки будь-яка масштабна справа починається з визначення концептуальних засад, то *метою цього дослідження* обрано визначення і сутнісна характеристика ключових концептів навчання інформаційних технологій майбутніх психологів в сучасних умовах України.

Комплексна реалізація зазначеного вище потребувала адекватної системної інформатизації освіти, яка у свою чергу передбачала

проведення і мала ґрунтуватися на науково-педагогічних дослідженнях, орієнтованих на розробку дидактико-методичного забезпечення спеціалізованого навчання інформатики, оволодіння певними професійними інформаційними технологіями, опанування відповідних інформаційних систем на різних рівнях освіти. А також теоретичного обґрунтування та експериментальної апробації у освітньому процесі дидактичних функцій специфічних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), адекватних форм, методів і засобів навчання.

Точної, єдиної для всіх закладів вищої освіти (ЗВО) дати старту впровадження такої узагальненої навчальної дисципліни під назвою «Інформаційні технології в...» з диференційованим галузевим змістом у освітній процес вищої школи невідомо, оскільки кожний ЗВО, користуючись своєю академічною автономією, розробляв і починав викладання таких навчальних курсів у різний час разом з досягненням належного рівня своєї функціональної готовності (наявності необхідних ресурсів).

Проте, якщо говорити про загальну тенденцію у вищій психологічній освіті України, історично активне викладання навчальної дисципліни «Інформаційні технології в психології» (або її змістових аналогів) у закладах вищої освіти України почалося не так давно, на межі ХХ (останнє десятиліття) та ХХІ (перше десятиліття) століть. Її зміст, звісно, ще не був досконалим і дидактично обґрунтованим, різнився для різних ЗВО і зазвичай залежав від її провідного викладача, тобто, від рівня його міждисциплінарної інтегративної компетентності як інформатика, психолога і дидакта, від ресурсного забезпечення ЗВО та від концептуального бачення спрямованості цього курсу профільною (випусковою) кафедрою.

Тим більше, що вимоги до результативності навчання інформаційних технологій майбутніх психологів тільки почали розроблятися. Тому про якість, ефективність і стабільність викладання цієї дисципліни говорити було зарано. Тим часом ситуація щодо взаємопов'язаної цифровізації психологічної освіти і практики перманентно змінювалася унаслідок поширення інформаційних технологій у психологічній практиці, розширення кола практикуючих психологів, які опанували і стали активно використовувати інформаційні технології у певних аспектах своєї діяльності, зокрема, у документальному її супроводі, у проведенні моніторингових психологічних досліджень та у психодіагностиці) та доступністю комп'ютерних засобів: технічних, програмних і комунікаційних (мережевих). Зауважимо, що й донині ще не вироблено єдиного бачення спрямованості, структури і змісту цієї навчальної дисципліни, хоча вона знаходиться у стані активного адаптивного розвитку як у практичній, так і у освітній психології.

Разом з тим слід акцентувати увагу на тому, що намагання якісної реалізації розробки і впровадження у освітній процес інноваційної

навчальної дисципліни «Інформаційні технології у психології» проявлялися уже з перших спроб її викладання у 80-х роках ХХ століття і тривають донині.

Проведене на початку вивчення розглядуваної у цій публікації проблеми пошуково-аналітичне дослідження засвідчило майже повну відсутність навчальної і методичної літератури викладання дисципліни «Інформаційні технології у психології» та обмаль відповідних наукових публікацій. Такий стан демонструє широке поле для проведення тематичних педагогічних досліджень та літературної творчості у галузі дидактики цифровізації професійної підготовки майбутніх психологів. Разом з тим наявні публікації [2–5] можуть бути відправною точкою і скласти основу для написання якісних підручників і посібників за результатами проведених дидактичних і експериментальних досліджень. Засадничою монографією щодо реалізації сказаного вважаємо [1].

Впровадження у освітній процес Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського навчальної дисципліни «Інформаційні технології у психології» на рівні бакалавратури спонукало нас до відповідної творчості у плані проведення науково-педагогічного дослідження та дидактичного конструювання за його результатами навчально-методичного комплексу дисципліни «Інформаційні технології у психології». Було здійснено відбір змісту освіти, розроблено лабораторний практикум та написано Робочу програму [6].

Звісно, що початком такої роботи стало розроблення концептуального бачення інформатичної освіти майбутніх психологів, яке визначально представляло собою комплекс ключових концептів навчання інформаційних технологій майбутніх психологів в сучасних умовах України. Наведемо стислий їх опис.

I) Диференціація усього розлогого навчального курсу на 3 змістово самостійні навчальні дисципліни – відповідно до рівнів вищої освіти: перший (бакалаврський); другий (магістерський); третій (освітньо-науковий) зі змістовим наповненням, узгодженим з відповідним стандартом спеціальності (компетентності і результати навчання). Тобто, з формуванням компетентностей у відповідності до кожного переліку компетентностей випускників відповідного рівня та з реалізацією нормативного змісту підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованого у термінах результатів навчання стандарту спеціальності. Унаслідок цього буде зменшено річне навантаження студентів та реалізовано пролонговане навчання відповідно до відомих дидактичних принципів.

II) Стосується першого (бакалаврського) рівня освіти і полягає у реалізації цілеспрямованого формування у здобувачів вищої освіти базової загальноосвітньої інформатичної підготовки на основі дидактичних принципів системності і наступності. Передбачається *Діагностичне навчання*; *Компенсаторне навчання*; *Формувальне навчання* для

вирівнювання шкільної загальноосвітньої інформатичної підготовки та досягнення єдиного стартового рівня для інформатичної підготовки психолога-бакалавра. З акцентом на опрацюванні навчання на рівні Завдань і робіт Практикуму та діагностично-компетентнісному продуктивному навчанні. При цьому метою навчальної дисципліни «Інформаційні технології у психології» має бути опрацюване формування уявлень про можливості використання сучасних інформаційних технологій у професійній діяльності психолога; практичне ознайомлення з можливостями застосування інформаційних технологій в освіті. Зміст навчальної дисципліни має складатися з двох модулів (Модуль 1. Інформаційні технології і програмні засоби загального призначення у практичній діяльності психолога. Модуль 2. Професійно-орієнтовані інформаційні технології і програмні засоби у психологічних дослідженнях і психодіагностиці та у професійній і особистісній презентації [6].

III) Орієнтація на реалізацію виключно компетентнісного навчання на основі продуктивної педагогіки з акцентом на розвитку відповідальної особистості з розвиненим критичним мисленням, комплексом якостей «самості», прагматичною рефлексією. У професійному плані магістранти мають опанувати складніші інформаційні технології та інформаційні системи організації і проведення психологічного дослідження з його моніторингом і статистичним опрацюванням результатів та супроводом відповідної бази даних; комп'ютерну психодіагностику з розробкою власних психодіагностичних комп'ютерних засобів.

IV) Впровадження принципів і використання методів продуктивної педагогіки з підготовкою діагностичних продуктів навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти.

V) Цілеспрямоване системне формування і розвиток усебічно розвиненої соціально активної особистості компетентного фахівця-психолога, який є успішним, досконало володіє фаховою лексикою, кваліфіковано веде дискусії, самостійно проводить наукові дослідження і оприлюднює їх результати.

VI) Оскільки інституціонально ОСВІТА є інтеграцією двох категорій – НАВЧАННЯ і ВИХОВАННЯ, в університеті постійно має здійснюватися цілеспрямоване системне виховання студентської молоді згідно з принципами доброчесності та «Етичним кодексом психолога», прийнятим на I Установчому з'їзді Товариства психологів України 20 грудня 1990 року. Особливо це актуально в умовах війни, яку веде росія проти України і зумовленими нею усіма численними негараздами, які негативно впливають на психіку людей і на їхню поведінку та заважають розвитку критичного мислення, відповідальності, емпатії, толерантності. У контексті сказаного доречно навести настанови видатного українського педагога Василя Сухомлинського «Виховуючи – навчай і розвивай; навчаючи і розвиваючи – виховуй; навчаючи, виховуючи і розвиваючи – самовдосконалюйся».

У контексті сказаного доречно також пригадати педагогічні наративи Ісмаїла Гаспринського – інтелектуального титана кримськотатарського народу, просвітителя і видатного педагога, пам'яті якого присвячена і ця конференція: «виховання – основа формування свідомої, моральної та дієвої особистості».

VII) За аналогією з іншими галузями діяльності людини, де навчання фахових інформаційних технологій здійснюється у межах єдиного інтегративного курсу, пропонується назвати навчальну дисципліну «Інформаційні технології у психології» «Психологічною інформа-тикою».

Висновки. Інформаційні технології стають обов'язковим атрибутом психологічної діяльності. Цим зумовлюється нагальна потреба здійснення відповідного навчання на основі спеціалізованої навчальної дисципліни «Інформаційні технології у психології». Якість і ефективність такого навчання визначається якістю дидактичного конструювання навчальної дисципліни згідно з науково обґрунтованими концептуальними засадами. У публікації пропонуються ключові концепти таких засад. У подальшому планується на їх основі відповідне дидактичне конструювання.

Список використаних джерел:

1. Тихонова Т. В. Дидактичне конструювання інформаційно-технологічних навчальних дисциплін у вищій школі. Миколаїв : Іліон. 2016. 562 с.
2. Хоменко-Семенова Л. О. Силабус навчальної дисципліни «Інформаційні технології в психології» : 053 Психологія. Галузь знань: Соціальні та поведінкові науки. Київ : НАУ. 2021. 3 с.
3. Шепельова М. В. Інформаційні технології в психології. Методичні вказівки для підготовки до практичних і семінарських занять здобувачів закладів вищої освіти спеціальності «Психологія». Київ : ТНУ. 2024. 22 с.
4. Кириченко В. В. Основи інформатики та застосування ЕОМ у психології : курс лекцій. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 59 с.
5. Вінтюк Ю. В. Розробка навчального курсу «Інформаційні технології у психології» для підготовки фахових психологів. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького: Серія «Педагогічні науки»*. Випуск № 4. 2020. С. 47–55.
6. Дорошенко Ю. О. Робоча програма навчальної дисципліни ок 2.7. «Інформаційні технології у психології». Київ : ТНУ. 2025. 18 с.